

שאלה

מעשה ביהודי שבשבו מחו"ל הודעו לגלות את מכוניתו החדשה והמפוארת מכוסה כולה בעפר, (עקב סופות חול שאירעו בימים האחרונים), ועל גבי שמשות הרכב הקדמית נכתב בכתב אשורי גדול: "שויתי ה' לנגדי תמיד", כאשר שם השם נכתב בשם הוי-ה ברוך הוא. מאן דהוא שהיה מסוכסך עמו, ניצל את המצב, ובחמתו קם עשה את אשר לא ייעשה, רח"ל.

(3) אהזיק
(c)

שאל בעל הרכב: מה עלי לעשות כעת? הרי לנהוג כך בודאי שאיני יכול, מחמת החול המכסה את השמשה. והפעלת המגבים (וישרים) הרי כרוכה במחיקת השם. האף אמנם נאסר עלי להשתמש במכונית?

תשובה

איסור מחיקת שם ה'

ז' שמותיו של הקב"ה אסור למוחקם וטעונים גניזה. ואלו הם השמות: שם הויה, אדנות, 'א-ל', 'א-לוה', 'אלו-הים', 'ש-די', 'צב-אות', וכן 'א-היה'. המוחקן עובר בלאו מן התורה, המוזכר בפרשת השבוע (דברים י"ב, ב' ד'): אַבְד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר אָתָּם יִרְשׁוּ אַתָּם אֶת אֱלֹהֵיהֶם, עַל הַהָרִים הַקְּדִמִּים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן. וְנִתְצַתְּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבְרֹתָם אֶת מַצְבְּתָם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדַּעוּן וְאִבְדֹתָם אֶת שְׁמֵם

ולמעשה אמר מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, כי בנידון דידן יש להקל במחיקה בדרך גרמא, היות וכתב זה נכתב ברשעות, וניצל הכותב את שם ה' יתברך באופן מבוזה, ועשאו כקרדום לנגח חבירו. ובפרט שמציאות הכתב כעת, אינה מוסיפה כלל כבוד שמים, אלא אדרבה, גורמת לחילול ה', וכבוד ה' הוא שכתב זה לא יעמוד בצורה שכזו. לכן אין איסור בגרם מחיקתו. וה' הטוב יכפר בעד.

ועוד יש לצרף את דברי התשב"ץ (ח"א סי' ב'), שכתב כי לא התירו רבותינו את גרם המחיקה ע"י הטבילה אלא בשם העומד לימחק, שהרי כתוב על בשרו. ואולי לפי דבריו נוכל להקל אף בשאלתנו ע"י מחיקה בגרמא, שהרי כתב זה עומד לימחק בעתיד מחמת גשמים ורוחות. וצ"ע.

מן הנתיקים ההוא, לא תעשון כן לה' אלהיכם'.

מחיקת שם השם בגרמא

ויש לידון, האם רשאי בעל הרכב למחוק את הכתב לא באופן ישיר אלא בדרך גרמא, כגון שישפוך מים על גבי גג הרכב, והם יזחלו וימחקו את הכתב?

3/1 וכן, ואמר במסכת שבח (דף ק"כ עמוד ב'): "תניא: הרי שהיה שם כתוב לו על יסוד, ונזר זה לא ירחוק ולא יסוך ולא יעמוד במקום הסינופת. נזר מנה לו טבילה של נשות כורד עליה גמי ויורד וטובל. רבי יוסי אומר: לעולם יזר וטובל נדרבן חילוי יסלא ישפשא!". ובטעם ההיחר לטבול כאשר קיינו חשש של מחיקת שם גמטריא אומרת הגמרא שנלמד הדבר מהכחזה: "ואדחתם את שמם מן המקום ההוא. י"א תעשון כן לה' אלהיכם". עשייה ובחינתו הוא דאסור. גרמא ש"ו ויחזיקו טעמים של חכמים שסוברין שעל הטובל יכנסו גמי על גבי השם וימחקו. וגמרא שזה מנהגת האיסור לעשה בפני השם ערום וי"א לזכור שגרמא במחיקה השם לא נאסור.

(2)

א"י"ו הגאון רבי יחזקאל לנדא זצ"ל כתב בשו"ח "נדע ביהודה" (מהדורה הנוא
 חז"ל וי"ו סימן י"ז), כי יש לומר שלא הותרה גרמא במחיקת השם אלא לטבילה
 י"א נצוה, אבל לדבר הרשות אפילו גרמא אסורה. ואף שאין בגרמא איסור לאו
 ו"א העשן, מכל מקום הדבר אסור, משום בזיון השם, שאין בזיון גדול יותר
 וזוהו מחיקת השם."

4
 ע"ס

1 כתיב: "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר
 את מצות ד' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם, עיניכם הרואות את אשר עשה ד'
 בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ד' אלקיך מקרבך"
 (דברים ד ב-ג), ויש להבין מהי השייכות של בל תוסיף ובל תגרע לבעל פעור. (ועיי
 בספורנו שם מה שכתב בזה).

5
 ע"ס
 נ"ח

6 אמרו חז"ל: "מעשה בסבטא בן אלס וכו' פער בפניו וקנח בחוטמו, היו
 משרתי ע"ז מקלסין אותו ואומרים, מעולם לא היה אדם שעבדה לזו בכך" (סנהדרין
 סד א), ונראה מזה, שלא היה ענין הע"ז לעבדה במעשה התרזה על אף שהוא בזיון,
 אלא אדרבה עיקר עבודתה היה הבזיון שמבזין אותה, וסבטא בן אלס שביזה אותה
 ביותר הוא הוא שעבדה באופן מיוחד, ואותו קילסו משרתיה שמעולם לא היה אדם
 שהגיע לסוף ענינה של עבודה זרה זו, שככל שמבזים אותה, עובדים אותה יותר.
 וביאור הדברים הוא, שמהות הע"ז של פעור היתה פריצת כל הגדרים, כי אף
 עובדי ע"ז גזורים הם, וחייבים הם לכבד את אליהם ולעבודו, לעומת זאת עובדי

בעל פעור אין להם שום גדרים, אף את אליהם מבזים הם עד לעפר, ולדעתם אין שום
 ערך שחייבים לכבדו ולהעריכו. ויותר מכך, הם יצרו אליל שכל עבודתו היא
 בבזיון, וכל כמה שמבזין אותו יותר, יותר עובדים אותו בכך, וזה שקינח בחוטמה
 והגיע לשיא של ביזוי הע"ז, השיג את שיא עניינה ועבודתה של ע"ז זו.
 ומובן היטב כח משיכתה של ע"ז זו, שהרי ענינה הוא שהכל הפקר לאדם,
 ואינו גזור בשום גדר, וזוהי שיטתו בזה כח משיכה גדול מאד, וכמו שרואים אנו
 שאף בזמננו קיימת השקפת עולם כזו, ואף שביטלו אנשי כנסת הגדולה את יצרא
 דע"ז, הנה יצר זה קיים גם בימינו, ועוד מוסיף הוא כח וכובש את לב צעירי
 האומות, לפרוץ את כל גדרי העולם, אין שום איסור ואין שום מעצור למה שחפצים
 לעשות.

והנה עצת בלעם להכשיל את ישראל בבנות מואב היתה "פריצת גדר" של
 עריות, וכמו שהביא רש"י (במדבר כב ה) שבלעם פרץ גדר העולם, שמתחילה היו
 גזורים בעריות והוא נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות. "תורתו" של בלעם היתה
 פריצת הגדרים, וזו היתה עצתו להכשיל את ישראל בבנות מואב, וכיון שנכשלו
 ישראל בפריצת גדר עריות, הביאם הדבר לפריצת כל הגדרים שבעולם, ונצמדו
 לבעל פעור.

וכבר ביארנו במקום אחר, כי עיקר שמירתו של האדם מלהתדרדר לעמקי
 הסהום היא בהיותו גזור, ובשעה שהוא פורץ את הגדר, הרי הוא מסוכן ביותר, וזו
 היא דרכו של יצר הרע, "היום אומר לו עשה כך" - לפרוץ את הגדר בדבר קטן -
 "עד שלבסוף אומר לו לך עבוד ע"ז" (שבת קה ב). וזה הענין של מצות "בל תגרע",
 שהתורה גדרה את האדם בתרי"ג מצוות, וכשהוא גורע מן המצוות, מלבד שחסרה
 לו מצוה זו, הנה התחיל לפרוץ את הגדר, וגדר פרוצה לאו שמה גדר, שהרי אינה
 מונעת את האדם מלעבור אותה, וכשם ששדה הגדורה בגדר שנפרצה בו פירצה, כל
 השדה אינה שמורה, ולא רק כנגד הפירצה, כך האדם שפרץ פירצה בגדריו, כולו
 אינו שמור, והוא בסכנה להתדרדר לגמרי.

3

שאלות לתוכן

pe (6)

ידך... להמיתו. אם נתבונן אל דיני המסית והמוסת ואל לשונות פרשה זו, נראה שמרעה רצה לפני מתו לכפר או לכה"פ למעט את העונש התלוי ועומד על ראש ב"י ממעשה העגל, כאמור ובייום פקדי וסקרתי. והנה את העגל עשה הערב רב, הגרים גוררים שבתוכם, ואלה שעברו אותו נהרגו ע"י הלויים ובמגפה, ומה איפוא החרי האף הגדול הזה והקצף על כל ב"י? — מפני שבשעה שקרא משה: מי לה' אלי? לבער את הרע מישראל, את עובדי העגל, נאספו אליו רק שבט לוי, ואיש ישראל (אף אלה שלא כרעו לעגל)

וזהו הטעם למה שמצינו בהיתירא דאשת יפת תואר כמה גדרים וסייגים, שמאחר שטעם ההיתר הוא משום ש"לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב יאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות ואל יאכלו בשר תמותות נבילות", (קידושין כא ב), דהיינו שאם ימנעוהו לגמרי לא יוכל לעמוד בנסיון, ולכן התירה התורה "בשר תמותות", הרי נפרץ הגדר בכך, ולכן הציבה לו התורה כמה וכמה תנאים להיתירא, וכל כך למה, כדי שישאר גזור אחר כך, והיינו, שאע"פ שכדי שיוכל לעמוד בנסיון פרצה התורה פירצה בגדרו, והיתירה לו "בשר תמותות", מכל מקום גדרה התורה גדר סביב לפירצה זו, כדי שישאר גזור אף לאחר הפירצה, וקגדר הזו תועיל לו להיות שמור.

וכן בגואל הדם שהתירה לו התורה לרדוף אחר הרוצח ולהורגו, נאמר: "כי יחס לבבו" (דברים יט ו), והיינו שלא מנעה תורה את גואל הדם מהריגת הרוצח, כיון ש"יחס לבבו", ומ"מ קבעה התורה מקום ששם אין לו רשות להורגו אע"פ ש"יחס לבבו", והוא בערי מקלט, וע"י כן לא נפרץ גדר איסור רציחה לגמרי, וממילא הוא נשאר גזור באיסור רציחה, שהרי היתר ההריגה גם הוא מוגבל בגדרים וסייגים.

6

11

לא זוו ממקומם, כאילו אין הדבר שייך להם (ע"י מה שכתבנו בזה בפ' תשא): ויהי ממחרת (יום ביעור עובדי העגל והאדישות, שהראו ב"י בשעת מעשה) ויאמר משה אל העם (לאלה שלא נהרגו מפני שלא הי' בין העובדים) אתם חטאתם חטאה גדולה. אתם באדישות בשלכם, שלא בתם לעזרת ה' לבער את עובדי העגל. ועתה רצה מרעה להלהיב את לב ב"י ולחנך אותם, שיהי' כולם מוכנים (אם יקומו עוד מסיתים, כהערב רב בשעתו, לעשות עגל) להרוג את המסיתים לע"ז במו ידיהם, ואפילו איש את אחיו (ע"י רש"י תשא, שכל שבט לוי לא עבד ע"ז, והאמור שם ללויים: והרגו איש את אחיו, היינו אחיו מן האם, שאחיו מן האב היה לוי כמוהו ולא עבד ע"ז). ואיש את רעהו ואיש את קרבו... איש בבנו ובאחיו" וזה שנא' כאן "כי יסיתך אחיך בן אמן, (אף שהכל בכלל מסית ולמה פרט אותם? אלא שצוה עליהם להראות גבורה עילאית ולקנא קנאת ה' צבאות אפילו באח מאם, האהוב עליו ביותר) או בנך או בתך... או רעה" (ובספרי "זה הגר", לרמו על המסיתים הראשונים לע"ז בצאת ישראל ממצרים, ר"ל הערב רב). ובא הציווי, שלא העדים יהרגו את המסית, כמו בשאר חייבי מיתת ב"ד, אלא המוסת: "ידך תהי' בו בראשונה להמיתו". כדי שכל איש ישראל, כי יפגשו מסית, אין עליו להשאר אדיש אל הרעה הזאת, ולא יסתפק אפילו בהבאתו לב"ד, אלא: "ידך תהי' בו בראשונה להמיתו", והוא נעשה בע"ד ביעור הרע מישראל, וע"י זה יסולק חרון אף מישראל (כאמור בס' עיר הנדחת — שהרי עובדי העגל

ואף ענין איסור "בל תוסיף" הוא מטעם זה, שיש בו משום פריצת גדר, שכן אמרו חז"ל (סנהדרין כט א): "אמר חזקיה מניין שכל המוסיף גורע, שנאמר (בראשית ג א), "אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו", ופירש"י: "הקב"ה לא הזהירם על נגיעה, ומתוך תוספת גידעו, שדחף הנחש את חזה על האילן עד שנגעה בו, אמר לה, ראי שאין מיתה על הנגיעה, אף על האכילה לא תמות". הרי שעמדו חז"ל על ענין המוסיף ומצאו שיש בו משום גורע.

16

וזהו שאמר הכתוב: "לא תוסיפו וגו' ולא תגרעו וגו', עיניכם הרואות את אשר עשה ד' בבעל פעור וגו'", ולהאמור מבוארת היטב השייכות של המצוות הללו לחטא בעל פעור, כי זהו סופו של המוסיף והגורע, בתחילה פורץ הוא את הגדר בהוספה על המצוות ובגרעון מהן, וסופו הוא שיבא לידי פריצת כל הגדרים לגמרי, שזהו ענין בעל פעור, ונתבאר עוד במאמר עת, ע"ש.

7

בכל השורים
בפי יקום בקרבך. בקרבך בנסטרא זו האשה נספח

למשה (במדבר יג) פה אל פה אדבר בו יכול שאר הנביאים כך ת"ל או תולם חלום: בקרבך. לרבות האשה: ונתן אליך אות. בשמים וכן הוא אומר (שופטים ו) אם טל יהיה על הגיזה לבדה וגו'. ויעש אלהים כן בלילה ההוא:

8
1000

.. בקרבך רבות האשה. זלג נימח כמני שיכא איש ונתחבב מיתורא. ויש לבסור עפ"י החגל דניח דכח פ"ט ודנורכ וגו', וכ"כ במגילת דף י"ד ח' משום ומוז, וכ"כ ישנת החת תמר וגו', לפי שאין דרכה של אשה להתייחד בחוץ הכית, פי' אם מי שכוח יבא לשאול דבר, וישכח בלגו של דקל ומלמדת חורב צרכים, וכו' בקרבך שחכא ממייז לכיות בקרב הטם במקום פרסום: י"י

9
כ"ג
ע"י

4

... ונדעתי מרומן ענין זה במאמרו של הלל
 ע"ה שהיה אומר אמ' אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד
 עצמו, אבל עם זה יתאמץ להבין שאני לעצמי מה אני, שאם יצמצם את האני שלו בחוג צר כפי מראית עין,
 אז 'אני' זה מה הוא, הכל הוא ואין נחשב, אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה הוא האדם
 הגדול והוא ג"כ באבר קטן בנוף הגדול הזה, או רם ונשא גם ערכו הוא, שבמכוונה גדולה גם מסמך היותר קטן
 אם רק משמש כלום להמכונה, הוא דבר חשוב מאד, שהכלל בנוי מפרטים ואין בכלל אלא מה שבפרט, וכן
 ראוי להתבונן על כל מתנות שמים מטל שמים ומשמני הארץ שהם נתונים לכלל ישראל כולו, והתחלקותם
 להיחידים הוא רק בתור גזברות, ע"כ שיתחלקם לנצרכים, לכל אחד כחלק הראוי לו, וליטול לעצמו כפי חלקו
 הראוי לו, ועפ"י יובן סגולת הצדקה שמעשרת את בעליה, כמו שדרשו חז"ל על הכתוב עשר תעשר, עשר
 בשביל שתתעשר (תענית דף ט'), שכמו שהממונה על אוצרות הממשלה באוצר קטן, אם ישמור תפקידו כראוי
 או יתמנה להיות גזבר על אוצר גדול מזה, איך לא יצטוו במעלות אחרות, ולהיפך, אם יתגלה חסרון
 במשמרתו, לא יועילו לו כל מעלות שיימצאו בו, ויורידתו למשרה קטנה מזה, כי כן באוצרות שמים התגלים
 לאדם, אם מעשר כראוי ממלא תפקיד הגזברות שלו כראוי ליטול לעצמו כפי דרכי התורה, ומחלק למי שראוי
 כ"כ עפ"י הוראת התורה, או יתעשר ותמנה לגזברות על אוצר גדול מזה וכן הלאה למעלה למעלה, למען
 יתקיים רצון העליון בהסתב הכלל ע"י שמירת האוצר, ובוזא איש נאמן רוח עושה רצון קונו יתברך.
 וכן אפשר להרגיש בענין המסופר בגמ' תענית דף כ"ז מעשה נורא, באיש קדוש נחום איש ג' זו שעי
 שפעם אחת לא מלא חובתו במצות צדקה לפי הרגשתו, גזר על עצמו שיסומא עינו ויתגדמו ידיו
 ויתקעו רגליו וכן נתקיימה גזירתו, והוא כפי הדרך הנהוג אצל השרים הגדולים שאם מרגיש בעצמו שלא
 מלא חובת משמרתו, הוא מגיש בקשה לפטרו ממשמרתו, כ"ז נתג בעצמו איש קדוש זה אחרי שידע בעצמו
 שכל כוחותיו אינם שלו והוא רק בגזבר על זה, לכן אם רק קרה לו משגה בשמירת תפקיד הגזברות שלו,
 גזר על כל אבריו להתפטר מעבודתם, וכן הוא בשפע טל שמים של קניני החכמה, שראוי לכל איש שחננו
 העליון ית' איזה יתרון חכמה, להשריש בנפשו שורש עמוק, שקנין זה לא ניתן לו לעצמו, רק להיות כגזבר
 ע"י לחלק למי שראוי לה, ואם ישמור כראוי תפקיד זה ללמד למי שראוי ללמד או יתעלה למשרה גדולה
 מזה, ויתעשר יותר ויהיה גזבר על אוצר גדול מזה, ואולי יש להסביר ענין זה מה שאמרו ומתלמידי יתר
 מכלם, שמלבד ענין הסבעי שבו, הנה סגולת הצדקה המעשר הרוחני מועיל לזה להתעלות ולהתגדל, כמו
 בסגולת מעשר כספים כנ"ל.

11

היקצרה
לפסוק י"ב

12

א
ת
א
כ

אמר עליו על נחום איש ג' זו שודיה סימא משתי עיניו נדמו משתי ידיו
 קיטע משתי רגליו וכל נופי מלא שרין וזהו סימל בכיה רועה ורגלי מסתו מונחן בספלין של סים כדי שלא
 יעלו עליו נמלים פעם אחת [היתה מסתו מונחת בבית רועה] בקשו תלמידיו לפנות מסתו ואח"כ לפנות
 את הכלים אמר להם בניי פנו את הכלים ואח"כ פנו את מסתו שיכבסו להם כל זמן שאני בבית און הבית
 נופל פינו את הכלים ואחר כך פינו את מסתו ונפל הבית אמרו לו תלמידיו רבי וכי מאדו שצדיק נמוך
 אהיה לכה עלה לך כך אמר להם בניי אני גרמתי לעצמי שפעם אחת הייתי מהלך בדרך לבית חמי והיה
 עמי משיר ג' המדים אוד של מאכל ואוד של משנה ואוד של מיני מנדים בא עני אחד ועמד לי בדרך
 ואמר לי רבי פרמני אברתי לו המון עד שאפזק מן החמד לא הספקתי לפזק מן החמד עד שיצתה
 נשמתו, הלכתי ונפלתי על פניו ואברתי עניי שלא חסו על עיניך ימים, דיי שלא חסו על דרך יתגבר רגלי
 שלא חסו על תלך יתקעון, ולא נתקדה רעתי עד שאברתי כל נופי היא מלא שרין אמרו לו אי לנו
 שראינוך בבן אמר להם אי לי אם לא ראוניו בכך, ואמאי קרו ליה נחום איש ג' זו וכל מלתא דתת סלקא
 ליה אמר גם זו לטובה, זימנא דהא בעו לשדורי ישראל הוון לבי קסר אמרו מאן ייזיל נחום איש ג' זו
 תלמוד בניסין הוא, שרין בידה מלא סיפמא דאבנים מובות ומרגליות אול בת בהתוא רידה, בלילא קמו הנך
 דיראי ושקלינדי לספיה ומלנדי עפרא (למחר כי חזרו אמר גם זו לטובה) כי מפא דהם (שרינדי לספמא
 חזרו דמלו עפרא) בעא מלכא לסקלינדי לכולהו אמר קא מדיחו בי יודאי (אמר גם זו לטובה) ארא אליהו
 אדמי ליה כד מנינדי איל דלמא הא עפרא מעפרא דאברתם אברתן דא דכי היה שר עפרא הו סיפיה
 גלי הו גיר דכתיב יתן כעפר חרבו פקש נקף קשתו היא דא מרינתא דלא מצו למכבשת, ברוך מיניה
 וכבשה גיילו לבי גויה ומלודי לספיה אבנים מובות ומרגליות ושדודו ביקרא רבך כי אתו ביתו בהתוא
 דירא אמרו ליה מאי איתות כותך רעברי לך יקרא כלי האי אמר להו מאי דשקלי מרבא אמפי לתת, סתרו
 לדירינדי ואמפנינדי לבי מלכא אמרו ליה האי עפרא דאיתיה הכא מדיחו הוא ברקתא ולא אשכחתינדי לנדי
 דיראי : 21

עשר תעשר את כל תבואת זרעך. (י"ד כב)

1 ובפסוקתא, עשר כשביל שתתעשר, אמר רבי אבא, רמו לפרגמומומין
 ולמפרשי ימים, שיהיו מוציאין אחד מעשרה לעמלי תורה.
 ובכתובות דף ס"ז, גבי בתו של נקדיבון בן גוריון, שלקחה שעורים
 מתחת רגלי בהמתן של ערביים, ואבי' הו' עשיר גדול, ופזר נתן לאביונים
 ביד רחבה, אבל כדבעי למעבד לא עביד" ובשביל זה אמר ממונו בענין רע.
 6 ומכאן תשובה להרבה שואלים, מדוע אינם מתעשרים, אחרי שהם
 מפרשים מספספס לצדקה ולעמלי תורה, והתשובה היא יען כי אינם נתונים
 לפי הברכה אשר ברכם ה', מדכעי למעבד לא עבדי, הם מיהסים נתניתם
 לערך העני, אבל האמת אינה כן, אם העני נתן איזו פרנסות יוצא ידי
 חובתו כראוי, והעשיר צריך לתת חלק הראוי לו לפי עושרו הוא, ולא לפי
 11 ערך נתנית העני.
 והא להנם מיטלו חז"ל ע"ו בכתובות ד' ס"ו הנ"ל, מלה ממין הסד'
 ולפירשיו שם, הוונתו שיתקיימו מעותיו וילחם צדקה, והכל נודעים כי
 התיבת כשר גדולה הורשת מלה במדה יותר גזוזה, ומי שמקפז המלח
 מתקנת ממילא החתיכה, ובהתוא מעשה כאחיו שלא הוציא מעלתו
 כראוי, שאמרו הו קורבת לעינך היות מלי המנין והנ"ל סוף, ועכשו
 נעשית כהן והק"ה בע"ה, תופא כמ"ד ונלקחא פאניו.

13

כופת ח"מ

16

5

15 ז'אין קאמעהאלדק

(יד,כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה.

1 ודרשו (שבת קיט.) עשר בשביל שתתעשר. הקושיא ידועה. וי"ל שהנה כבר אמר נעים זמירות ישראל (תהלים מט,זי"ח) "אל תירא כי יעשיר איש וגוי כי לא במותו יקח הכל". והון אשר קבץ בעולם הזה נאבד ממנו במותו. אבל מי שמעשר מכל אשר יש לו הרי ממלא אוצרותיו למעלה כמו שאמר מונבז המלך (פ"ב יא.) אבותי גזזו למטה ואני גזזתי למעלה

וכו' אבותי גזזו במקום שהיד שולטת בו ואני גזזתי במקום שאין היד שולטת בו וכו' אבותי גזזו לאחרים ואני גזזתי לעצמי וכו' אבותי גזזו לעולם הזה ואני גזזתי לעולם הבא, והוא הוא העושר לעתיד לבא. וזהו "עשר" בעוה"ז "בשביל שתתעשר" לעוה"ב.

14 נאכא מע

מעשי למלך

ד) ופעם הפך בזכותם של העשירים. שאינם מפרסמים מהנים כראוי ויסר ע"ה ישראל פ"א ברוזיב דעיר ויילנא איך שיכחו יתב על המדוכה ויליזים הכים סבבה ופחלי על יכוחזי. עבר ים אוהו ואנו ישיגור בבת צחוק על שפתיו. ואדם עכמיתך. חלל שאין אמה יודע מה שבריו. ענייה. לי היתוי משתכר אני כהיתן. דיניי בדין שלא ייבד יחזיקת באני. לימתי. יתב יתב יתב. כן ישנם הרבה המינינים ונדון על העשירים שאינם יודעין לימיהו כמי כהט יתהם מי שאינם ילי היתוי אנו ייאבדי כי או היתוי יתב. ב"ו בויבה לכל ליסרת התורה וההסדר. שיכח הוא כי כל זה הוא כדבר נפת שחרא על ידו לו לב טוב. אבל מכיון שיחשיר איך יתפך לבו בקושי כהיתך את ידו כשו אהיו העשירי. כי העשירות היא יתב יתב ה.

16 מע

(יד,כב) עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה.

ובמסי שבת (קיט.) עשר בשביל שתתעשר. ויש להעיר, שבדרך כלל לא מצינו שלשון עושר מורה על ענין טוב, וכבר היה החכם מכל אדם בספר משלי וקהלת מגנה את העושר לכל ענפיו.

במסי נדרים (לח.) אי"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכו', הרי שהעושר הוא מתנאי הנבואה, ויש להבין מהו מעלת העושר. וכתב על זה הבבב"ם בפי שביעי משמונה פרקים שלו וז"ל וודע שכל נביא לא נתנבא אלא אחר שיהיו לו כל המעלות השכליות, ורוב מעלות המדות ולחזקות שבהן, והוא אמרם (שם) אין הנבואה שורה אלא על חכם גבור ועשיר. וחכם הוא כולל כל המעלות השכליות בלי ספק, ועשיר הוא ממעלות המדות ר"ל ההסתפקות מפני שהם קוראים המסתפק עשיר, והוא אמרם בגדר העשיר (אבות פ"ד)

איזהו עשיר השמח בחלקו, ר"ל שיספיק לו במה שהמציא לו זמנו, ולא יכאב במה שלא המציא לו וכו', עכ"ל.

וכן נראה לפרש במה שאמרו עשר בשביל שתתעשר, שהכוונה היא שיגיע למדה זו להיות שמח בחלקו, שהרי זה עצמו הוא ענין המעשר, להשים גבול לחמדתו ולחלק מטובו לאחרים, ובשביל זה זוכה לעשירות האמיתית. ובזה יש לבאר מאמרם ז"ל (תענית ט.) על הכתוב במלאכי (ג') "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגוי והריקותי לכם ברכה עד בלי די", מאי עד בלי די, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, כלומר העשירות הבאה על ידי נתינת המעשר היא הכח לומר "די", שמספיק לו במה שהמציא לו זמנו.

ואגב אורחין נבאר לשון "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די", אשר כבר העירו המפרשים שאין משתמשים בהשפתים בחיתוך מלת "די". ויתכן שהכוונה שבעת צרה צועקים "ויי" אשר היא ממוצא השפתים, ומרוב התלאות עלול שיבלו השפתים מלומר "ויי", ואמר הנביא שיהיו ימים שיסיר הקב"ה ממנו יגון ואנחה ועוד לא ישמע שוד ושבר ולא יבלו השפתים מלומר "ויי", אלא שבמקומם יאמרו "די" מרוב הברכה שיקבלו מהקב"ה.

6

ג. בספר "הפלאה" (כתובות סז.) מבאר, מה שאמרו עשר בשביל שתתעשר אין הכונה שיהיה לו הרבה נכסים, שהרי דבר זה אינו ברכה, דאמרו חז"ל מרבה נכסים מרבה דאגה, ומה יועיל לו אם יוסיף דאגה. אלא, טבע העולם אוהב כסף לא ישבע כסף, ואין אדם מת וחצי תאותו בידו, ונאמר ויגיעכם בלא לשבעה (ישעיה נה), והברכה שה' מברך בזכות הצדקה והמעשר שיתן ה' להיות שמח בחלקו והוא העושר האמיתי. וכן הוא אומר (בפי נצבים) "והותירך ה' אלוהיך בכל מעשה ידך" שיהיה די והותר, וזה כוונת חז"ל שאמרו, עד שיבלו שפתותיכם מלומר די.

וזה שאמרו במדרש (ילקו"ש כאן) "עשר בשביל שלא תחסר" והוא שיהיה לו שביעה בעושרו, שלא ירגיש חסר כמו כל עשירי עולם, אלא הוא ירגיש שיש לו די והותר וכו' ע"ש.

(17)
בפלאה
כתובות
סז